

Estrada, Felipe & Anders Nilsson

Segregation och utsatthet för egendomsbrott

Betydelsen av bostadsområdets resurser och
individuella riskfaktorer

Segregation och utsatthet för egendomsbrott - betydelsen av bostadsområdets resurser och individuella riskfaktorer

Felipe Estrada & Anders Nilsson

Sammanfattning

Under senare år tycks vi se en utveckling mot ökade skillnader mellan olika bostadsområden med avseende på de boendes socioekonomiska resurser och etniska sammansättning. Samtidigt har den svenska forskningen hitintills endast i mycket liten utsträckning förmått studera hur områdesegenskaper påverkar individuella välfärdsutfall. För att närma oss en förståelse av bostadsområdets betydelse har vi studerat utsatthet för egendomsbrott. I vilken mån hänger skillnader i risk att utsättas för brott samman med individ och hushållsegenskaper respektive med områdesförhållanden och skillnader i var man bor?

Det datamaterial vi använt är intervjuundersökningar om levnadsförhållanden, i vilka också ingår ett flertal frågor om utsatthet och oro för brott. Dessa undersökningar har vi kombinerat med registeruppgifter om bostadsområden. Fokus ligger på områden i stadsregioner indelade efter ansamling av resursbrister.

Resultaten visar att olika förhållanden har betydelse för olika typer av egendomsbrott. För bostadsrelaterade brott gäller att ju större inslag av resursbrister i ett område desto större är utsattheten. Oavsett vilken samhällsgrupp man själv tillhör är det tydliga skillnader mellan de som bor i de mest resursstarka respektive mest resurssvaga bostadsområdena. Utsattheten för fordonsrelaterade brott är dock inte relaterad till områdets resursbrister, utan här spelar istället individ- och boendeförhållanden en större roll.

Abstract

Over recent years there appears to have been a trend towards an increased divergence between residential neighbourhoods as regards the ethnic composition and socio-economic resources of the residents. At the same time, it is striking that to date very little research in Sweden has attempted to study whether people's living conditions are dependent on their situation as individuals, e.g. on whether they are rich or poor, or whether neighbourhood characteristics also affect individual-level welfare outcomes. As a means of developing our understanding of the significance of the residential neighbourhood, we have examined exposure to property crime, studying the extent to which differences in the risk of exposure to crime are related on the one hand to individual and household characteristics and on the other to neighbourhood conditions and differences in where people live.

The data are drawn from interview surveys of living conditions, which also include a number of questions relating to criminal victimisation and fear of crime. These survey data have been combined with register data relating to residential neighbourhoods. The focus is directed at different districts in urban areas, grouped on the basis of accumulated resource deficiencies.

For dwelling-related offences, the greater the level of resource deficiencies in a given neighbourhood, the greater the level of victimisation. Irrespective of the social group to which an individual belongs, there are marked differences between those who live in the most well-resourced and the most poorly-resourced neighbourhoods respectively. Exposure to vehicle-related crime, however, is not related to the level of resource deficiencies at the

neighbourhood level. Here, instead, individual-level conditions and housing and house-ownership forms play a more important role.

1. Inledning

Under senare år tycks vi i såväl Sverige som EU se en utveckling mot ökade skillnader mellan olika bostadsområden med avseende på de boendes socioekonomiska resurser och etniska sammansättning (se t ex Andersson 2000; Buck 2001). Begreppet *segregation* har hamnat i fokus för samhällsdebatten. Levnadsförhållandena, ofta beskrivna i termer av ”social exkludering” eller ”utanförskap”, i de fattigaste och socialt mest utsatta bostadsområdena är idag också en central politisk fråga (Palander 2006). En aspekt som ofta lyfts fram är just trygghet och utsatthet för brott. I den storstadspolitiska propositionen (1997/98:165) beskrivs boendesegregationen som en ödesfråga för Sverige. Utredningen konstaterar att den etniska, ekonomiska och sociala segregationsspiralen, och ”dess sociala konsekvenser i form av ökad brottslighet och minskad trygghet”, måste brytas (s. 56). Segregation är dock inte nytt som samhällsproblem.

”Ord som ”utslagning, ”utstötning”, ”utklassning” och ”segregation” har på senare år blivit allt vanligare i den aktuella samhällsdebatten i Sverige. Ibland undrar man om detta beror på någon modebetonad jargong. Är det kanske samma gamla problem som presenteras i ny språklig skrud eller har samhällsproblemen bytt karaktär” (Berglind, 1974:47).

Det som drygt 30 år efter Berglinds studie av ”Segregationsprocesser i dagens samhälle” är slående är hur lite vi vet om de konsekvenser segregationen har för människors levnadsförhållanden. Segregationsforskare har poängterat att den svenska forskningen hitintills i mycket liten utsträckning förmått studera områdes- eller grannskapseffekter (Andersson 2000; Kölegård-Stjärne 2005; Brännström 2006; Socialstyrelsen 2006: 220f). Med detta menas vanligtvis effekter på individens välfärd eller beteende som inte har sin grund i individens egenskaper utan i dennes omgivning. För att närma oss en förståelse av bostadsområdets betydelse studerar vi i denna rapport hur utsatthet för stöld- och skadegörelsebrott skiljer sig mellan olika typer av områden indelade efter sociala och ekonomiska resurser. I vilken mån hänger skillnader i risk att utsättas för brott samman med individ och hushållsegenskaper respektive med områdesförhållanden och skillnader i var man bor?

Vi vet att utsatthet och rädsla för brott är ojämnt fördelade i befolkningen och också skiljer sig åt mellan olika bostadsområden. Offerundersökningar, det vill säga studier där man frågar människor om deras utsatthet, visar att unga män, ensamstående mödrar och utlandsfödda oftare än andra drabbas av brott (se t ex Hindelang, Gottfredson & Garofalo 1978; Meier & Miethe 1993; Mawby & Walklate 1994; Häll 2004). Vi vet även att såväl utsatthet som oro

och otrygghet hänger samman med förekomsten av andra välfärdsproblem. Personer med ekonomiska och andra problem är mer utsatta och också mer otrygga än andra (Nilsson 2002; Nilsson & Estrada 2003, 2005; Estrada & Nilsson 2001, 2004). Jämte denna kunskap, som bygger på individbaserade undersökningar, finns studier som pekar på betydelsen av områdesegenskaper. Att det föreligger skillnader i brottslighetens geografiska fördelning är sedan länge välkänt inom kriminologin (Shaw & McKay 1942; för modernare arbeten se tex. Sampson & Groves 1989; Wikström 1990; 1991; Trickett et al 1992; Hope 1996; Dolmén 2002). Vissa områden är mer utsatta än andra. Mönstret motsvarar det som vi finner i de individbaserade undersökningarna, det vill säga såväl utsattheten som oron för brott är större i mer resurssvaga bostadsområden och i områden med större andelar invandrare och unga. En uppenbar fråga är vad det är som förklarar den ojämlika utsattheten. Varför kan vi identifiera tydliga skillnader i utsatthetsrisk mellan fattiga och rika hushåll och resurssvaga och resursstarka bostadsområden?

Enligt social desorganisationsteori beror skillnader i utsatthetsrisk på strukturella förhållanden som påverkar områdets informella och formella sociala kontroll (Shaw & McKay 1942; se också Farrington, Sampson & Wikström 1993; Wikström 1998; Triplett, Gainey & Sun 2003). I sin klassiska studie av ungdomsbrottsligheten i Chicago framhåller Shaw & McKay (1942) fattigdom, etnisk heterogenitet och stor in- och utflyttning som särskilt betydelsefulla faktorer. Dessa förhållanden antas leda till en försvagad social kontroll i området och därigenom en ökad brottslighet. Förekomsten av ensamstående föräldrar ses i senare forskning som en viktig riskfaktor och det har också skett en teoriutveckling inom denna tradition där socialt kapital framstår som ett nyckelbegrepp (Sampson, Raudenbush & Earls 1997; Wikström 1998; Putnam 2001:328f; Triplett et al 2003). Avsaknad av nätverk och tillit mellan de boende samt dåligt fungerande samhällsinstitutioner som människor kan verka genom, antas leda fram till en ogynnsam situation där engagemanget för det egna området minskar. Detta är i sin tur negativt för upprätthållandet av den informella sociala kontrollen. Fattigdom och selektiv mobilitet (det vill säga en utflyttning av resursstarka individer) delar på förklaringskraften tillsammans med de mellanliggande processer som har att göra med de sociala relationer som verkar genom individer och institutioner i grannskapet (se även Wilson 1987).

Jämte social desorganisationsteori är livsstils- och rutinaktivitetsteori de dominerande perspektiven när det gäller förklaringar till utsatthet för brott. De senare utgår främst från

individ- och hushållsfaktorer och människors aktivitetsmönster (Hindelang m.fl. 1978; Cohen & Felson 1978). Brott antas ske i situationer där det finns lämpliga objekt och motiverade gärningsmän och samtidigt saknas kapabla väktare. Rikedom kan anses uttrycka hur attraktivt ett hushåll är för en potentiell gärningsman. Samtidigt gäller på områdesnivå att ju fattigare och mer problembelastat ett område är desto högre risk för utsatthet för stöldbrott p.g.a. närheten till potentiella gärningsmän och mindre möjligheter att skydda sig. Givet att de som är höginkomsttagare (och därigenom löper högre individuell risk) oftare lever i höginkomstområden (där riskerna att utsättas är lägre) kommer sambandet mellan inkomst och utsatthet för brott att bli svårtolkat i studier där man inte förmår att särskilja de risker som hänger samman med individ- respektive områdesförhållanden (Hope 2001). Problematiskt för livstilsmodellen är därför att skillnaderna mellan olika demografiska grupper till viss del kan vara uttryck för strukturella förhållanden som avgör var och hur olika grupper lever sina liv snarare än självvalda aktivitetsmönster. Detta tas också upp av förespråkarna för modellen:

”Among the important consequences of family income are where one lives, how one lives, and with whom one comes into contact. Poor people have little choice about these matters; if the situation is undesirable in any respect, those in poverty have little choice but to cope.”
(Hindelang m. fl. 1978:262).

Perspektiv som lyfter fram betydelsen av individers handlingsresurser och möjlighetsstrukturer kan därför ses som ett nödvändigt komplement till såväl socialdesorganisations- som livsstilsteori (Hope 2001; se även Nilsson & Estrada 2003; Estrada & Nilsson 2004).

Syfte och frågeställningar

En viktig kunskapskälla för att belysa utsatthetens fördelning och utveckling i befolkningen har för svenska förhållanden varit de intervjuundersökningar av befolkningens levnadsförhållanden som Statistiska centralbyrån genomför varje år. Genom att vi till dessa undersökningar nu kunnat koppla information om de områden där de intervjuade bor har vi fått möjlighet att studera såväl individ- och hushållsegenskaper som områdesspecifika faktorer bakom utsatthet för brott. En fördel med att fokusera på utsatthet för stöld- och skadegörelsebrott, och i synnerhet de händelser som kan kopplas till bostaden, är att dessa tydligt går att koppla till bostadsområdet. Ett förhållande som ofta är mindre klart när det gäller våldsbrott (Sampson & Castellano 1982; Wikström 1991). I kommande arbeten hoppas vi emellertid kunna belysa områdesförhållandens betydelse för våldsbrott respektive rädsla för brott.

Syftet med denna rapport är att studera de sociala bestämningfaktorer till den ojämlika utsattheten för stöld- och skadegörelsebrott på individ- och områdesnivå. På vilket sätt kan människor gynnas eller missgynnas av det område de bor i? I vad mån kan skillnader i utsatthet som tidigare individbaserade studier påvisat hänföras till individ och hushållsegenskaper respektive områdesförhållanden?

Rapporten fortsätter närmast med en kort presentation av metodologiska utgångspunkter och tidigare forskning. Därefter beskrivs datamaterial och operationella definitioner. Resultatredovisningen inleds med en deskriptiv del med fokus på hur utsattheten fördelas efter bostadsområdets ekonomiska och sociala resurser. Därefter följer en närmare analys av individers utsatthet utifrån såväl individ som områdesförhållanden.

2. Forskningsläget

Under senare år har intresset för boendesegregationens konsekvenser för olika välfärdsutfall, däribland utsatthet och rädsla för brott, ökat tydligt. I denna forskningsgenomgång kommer vi inte att behandla den forskning som beskriver områdeseffekters betydelse för våldsbrott (se t ex Sampson et al 1997; Sampson, Morenoff & Raudenbush 2005), områdets betydelse för utvecklingen av brottsligt beteende (se t. ex Wikström & Loeber 2000), eller hur människors oro och otrygghet påverkas av det område de lever i (se t.ex Sampson & Raudenbush 2004; Tseloni 2005b). Vi har istället valt att fokusera på de studier som analyserat hur olika grupper risk att utsättas för stöld- och skadegörelsebrott påverkas av områdesförhållanden. Vi börjar dock genomgången med att kort ta upp de problem som forskningslitteraturen identifierat när områdeseffekter ska studeras.

Vad är en områdeseffekt?

En grundläggande fråga inom områdesforskningen är vad som ska betraktas som ett område eller grannskap. Dolmén (2002:71ff) lyfter fram två viktiga förhållanden – dels om området är en naturlig geografisk enhet och dels om denna enhet är homogen. I sin kritik av den kvantitativa områdesforskningen pekar Lupton (2003) just på effektforskningens brist på förståelse av vad som konstituerar ett bostadsområde. Hon betonar att grannskap inte är fixerade utan skapas i relation till andra områden. Detta gör det svårt att göra korrekta

områdesindelningar, det vill säga indelningar som stämmer överens med de boendes uppfattning av vad som är deras bostadsområde. I praktiken blir ofta de områdesindelningar som utnyttjas en kompromiss mellan det som man utifrån teoretiska antaganden vill ha och det som finns tillgängligt, så också i föreliggande studie.

En annan fråga man bör förhålla sig till handlar om vad som är en områdeseffekt. Buck (2001) påpekar att forskning som intresserar sig för de skillnader som finns i levnadsförhållanden mellan olika bostadsområden inte nödvändigtvis beskriver områdeseffekter. Ojämlighet på områdesnivå kan vara en direkt återspeglning av boendesegregation mellan individer. Var människor bor är inte slumpmässigt utan styrs av val fattade mot bakgrund av sociala och ekonomiska villkor. Vissa har större valmöjligheter än andra. Buck menar därför att den grundläggande frågan om områdeseffekter fokuserar på i vilken mån det kan påvisas att människor påverkas av sin omgivning oavsett deras egna resurser, dvs. om segregationen i sig bidrar till och förstärker skillnader mellan olika grupper i samhället (se också Wikström 1998: 273; Socialstyrelsen 2006: 220).

Elffers (2003) identifierar fyra olika typer av områdesstudier inom det kriminologiska forskningsfältet (en liknande uppdelning återfinns hos Blakely & Woodward 2000). Det handlar om studier som fokuserar på a) skillnader mellan olika typer av områden, b) skillnader mellan individer som bor i olika typer av områden, c) den inbördes påverkan som närliggande områden har på varandra samt d) en kombinerad ansats där intresset riktas såväl mot individuella utfall orsakade av områdestyper som påverkan mellan närliggande bostadsområden. Som framgått av syftet och frågeställningarna ovan faller föreliggande undersökning inom ramen för de två första av dessa kategorier. Enligt Elffers är det mest lämpliga metodvalet givet en fokusering på områdeseffekter en flernivåanalys där man tar med variabler på såväl individ- som områdesnivå.

Hur ser kunskapsläget ut?

Flertalet av de undersökningar som uppmärksammar både individ- och områdesförhållandens betydelse för individers/hushålls utsatthet baseras på nordamerikanska eller brittiska förhållanden. Smith & Jarjouras (1989) studie är en av de första att betona betydelsen av att inkludera variabler på olika analysnivå och kan därför tjäna som exempel på de resonemang som förts inom litteraturen på detta område (se t ex också Sampson & Woolredge 1987; Dolmén 2002). Med deras ord:

”Two concerns motivate this research. First, to what extent are findings from studies of household victimization risk confounded by the omission of ecological variables? /.../ Our second concern focuses on the question of how previous findings from aggregate studies of criminal victimization should be interpreted? /.../ neighbourhood victimization rates may be little more than an individual level relationship in disguise” (Smith & Jarjoura 1989:622f).

Smith & Jarjouras studie bygger på en offerundersökning där områdesdata erhållits genom att de aggregerat individuppgifter till 57 bostadsområden i stadsmiljö. Resultaten visar att risken att utsättas för stöldbrott är högre i områden som är tätbefolkade, fattiga och har höga andelar icke-vita respektive ungdomar. När individ och områdesförhållanden tas med i samma regressionsanalys kan de visa att överrisken för ”icke-vita” hushåll är en effekt av att de bor i områden som kännetecknas av låg socioekonomisk status, hög andel ungdomar etc. Vid kontroll för områdesförhållanden försvinner alltså sambandet mellan etnicitet och utsatthet på individnivå. Smith & Jarjoura visar vidare att oavsett om hushållet själv är rikt eller fattigt så kommer det att ha lägre risk att utsättas för stöld om det bor i ett rikt jämfört med ett fattigt område.

Forskare som arbetat med data från British Crime Survey (BCS) har i flera studier kunnat påvisa en mycket skev fördelning av utsattheten för stöldbrott mellan olika boendeområden. Trickett et al (1992) visar att andelen utsatta individer var fyra gånger högre i de mest, jämfört med de minst, utsatta områdena. Denna skillnad ökade till tio gånger när man tog antal brott i beaktande. Högriskområdena låg oftare i storstädernas lågstatusområden, deras befolkning var ung och många hushåll bestod av ensamstående vuxna med och utan barn (se också Hope & Hough 1988; Trickett et al 1995). Genom att utnyttja information om såväl hushållens som områdenas demografiska och socioekonomiska förhållanden skapar Hope (2001) ett index över deprivation respektive rikedom på respektive analysnivå. På hushållsnivå är sambanden mellan resurstillgång och utsatthet för brott otydliga. Däremot är sambandet på områdesnivå tydligt - ju fattigare och mer problembelastat ett område är desto mer egendomsbrott. Eftersom man får olika mönster på hushålls respektive områdesnivå bör man enligt Hope ta i beaktande hur områdes- och hushållsförhållanden interagerar. Efter att ha delat in områdena efter grad av deprivation/rikedom framgår som förväntat att utsattheten för stöldbrott är som högst i de fattigaste områdena (Hope 2001). När man tittar på sambandet mellan hushållens ekonomi och utsatthet i olika typer av områden framkommer dock ett mer komplext mönster. De fattiga hushållen har lägre utsatthet än de rika hushållen när de lever i rika områden. I takt med att områdena blir fattigare ökar dock fattiga hushålls utsatthet relativt rikas. I de fattigaste områdena visar det sig att de fattiga hushållen är de som i störst utsträckning utsätts för

stöldbrott. Detta mönster betyder enligt Hope att det inte enbart, eller ens kanske främst, är individens/hushållens egna socio-ekonomiska situation som avgör om man kommer att vara mer eller mindre utsatt för stöldbrott. Viktimiseringsnivån är snarast avhängig i vilket socialt sammanhang man är rik eller fattig (Hope 2001:210).

Även Tseloni (2005a) har studerat områdesförhållandens betydelse för stöldbrottslighet utifrån BCS. Med hjälp av hierarkiska regressionsmodeller visar hon att hushålls- och områdesförhållanden utgör viktiga förklaringar till variationer i utsatthet för stöldbrott. I hennes analys, som tar hänsyn till fler faktorer än Hopes (2001), tenderar dock områdeseffekterna att vara svagare än effekterna av individ- och hushållsegenskaper. Starkast samband med utsatthet finner man för hushållsvariabler. Den riskgrupp som allra tydligast skiljer ut sig är familjer som består av ensamstående med barn. Detta tolkas av Tseloni i termer av social sårbarhet, eftersom det i synnerhet är ensamstående föräldrar med låga inkomster som är utsatta (se även Estrada & Nilsson 2004). Näst efter ensamstående föräldrar är besittningsform, det vill säga om hushållet hyr eller äger sin bostad, den tydligaste riskfaktorn. Även förekomsten av ekonomiska problem är en riskfaktor oavsett var individen bor. För inkomst är mönstret att höginkomsttagare i resurssvaga områden löper särskilt stor risk att utsättas för brott, men höginkomsttagarna tenderar samtidigt att bo i områden som reducerar risken att utsättas för brott. På områdesnivå är områdets befolkningsstorlek och täthet den starkaste prediktorn. Områdets etniska sammansättning, boendestabilitet och andelen unga vuxna ("potentiella gärningsmän") har däremot ingen effekt. Vilket kan verka förvånande, bl.a. mot bakgrund av social desorganisationsteori. Tselonis slutsats är att det finns områdeseffekter men att dessa är små. Det som framförallt har betydelse är individ- och hushållsegenskaper (ibid:34).

Svenska kriminologiska studier som kombinerat data på olika nivåer är Wikströms (1991) studie av utsatthet för brott i åtta förorter i Stockholm och Dolmén's (2002) undersökning av "brottslighetens geografi", som också avser situationen i Stockholm. I Wikströms undersökning valdes områden som tydligt skilde sig åt i befolkningsammansättning och socioekonomiska resurser. Dolmén har istället delat in stadsdelar i åtta områdestyper efter geografiskt läge (centrum-förort-landsbygd) och bebyggelsestyp (småhus-flerfamiljshus), det rör sig således inte om en indelning med fokus på resurstillgång. Precis som i de brittiska studierna finner man skillnader mellan olika bostadsområden. Högst utsatthet finner man i förortsområden med flerfamiljshus (Dolmén 2002). Wikström (1991:61; se även SOU

1998:25 och Ceccato & Haining 2005) konstaterar att utsattheten för brott är störst i de områden som har störst andel boende med svaga sociala och ekonomiska resurser där boendestabiliteten och den sociala integrationen är låg. I regressionsmodeller med kontroll för individvariabler har dock inte områdesförhållandena betydelse för utsatthet för våld. Däremot kvarstår en svag områdeseffekt för stöld- och skadegörelsebrott.

Den sammantagna bild som ges av tidigare forskning visar att det finns påtagliga skillnader i utsatthet mellan olika bostadsområden och att det finns områdeseffekter som ökar utsattheten för individen. Samtidigt finns en osäkerhet när det gäller hur stor denna effekt är generellt respektive för olika samhällsgrupper. En annan kunskapslucka gäller vilka områdesförhållanden – sociala, ekonomiska och/eller demografiska - som framför allt spelar roll. Den svenska forskningen är här begränsad. Givet att Sverige under senare år haft en utveckling mot en mer påtaglig socio-ekonomisk ojämlikhet på såväl individ som områdesnivå (Andersson 2000; Palme et al 2002; Socialstyrelsen 2006), framstår det som viktigt att klargöra hur människors utsatthet för brott skiljer sig mellan bostadsområden med olika resurstillgång och påverkas av områdesförhållanden.

3. Material och Metod

Projektets empiriska underlag består av SCBs undersökningar av levnadsförhållanden (ULF) och SCB:s geografiska områdesindelning (databasen SAMS). Genom att kombinera dessa data har vi fått möjlighet att studera såväl individuella som områdesspecifika faktorer bakom utsatthet för brott. I det följande ges en kort beskrivning av ULF-materialet och SAMS-data.

Individdata: ULF

Beskrivningen och analysen av olika befolkningsgruppers utsatthet och oro för brott görs utifrån SCB:s intervjuundersökningar av levnadsförhållanden (ULF). I dessa ställs en rad frågor som rör olika välfärdsområden, som hälsa, boende, sociala relationer, politiska resurser, ekonomi, utbildning och sysselsättning. Sedan 1978 ingår frågor om trygghet och utsatthet för brott. I tidigare studier har vi mer utförligt beskrivit detta material (Nilsson & Estrada 2001; se även Häll 2004). I korthet bygger ULF-materialet på personliga intervjuer med representativa urval av befolkningen i åldrarna 16-84 år. I denna studie utnyttjas ULF-

undersökningarna för år 2000-01. Årligen är det omkring 6000 personer som intervjuas. Bortfallet i ULF ligger kring 20 procent. Med utgångspunkten att studera områdeseffekter har vi valt att begränsa oss till de personer i ULF som bor i stadsregioner och där bostadsområdet har mer än 100 invånare.¹ Denna begränsning ger oss ett urval av 7 947 individer (av sammanlagt 11 484).

Individ- och hushållsvariabler

Undersökningens utfallsvariabel är utsatthet för egendomsbrott. Uppgifterna om stöld eller skadegörelse gäller inte enbart individen utan även dennes hushåll. Huvudfrågan lyder: *Har du (eller någon i ditt hushåll) blivit utsatt för något eller några av följande brott under de senaste 12 månaderna?* De brott som efterfrågas är ”stöld eller skadegörelse a) i ordinarie bostad; b) på vind, i källare, i garage eller annat förvaringsutrymme; c) i fritidsbostad; d) av bil; av något från bilen; f) av cykel, moped, MC eller delar av dessa; g) annan stöld, t.ex. på arbetsplatsen, i samband med resor, av båt etc.” Givet studiens fokus på områdesförhållanden har vi begränsat oss till de frågor som avser stöld eller skadegörelse i anslutning till bostaden, stöld av cykel/moped/MC och stöld av eller från bil. Vi har exkluderat svarskategorierna ”annat” och ”stöld från fritidshus” då dessa inte är rimliga att relatera till det område man bor i. Vi utnyttjar även frågan ”Är det vanligt här i bostadsområdet att det förekommer skadegörelse eller åverkan på gemensamma utrymmen, lekplatser, parker eller dylikt?”. De som svarat att det är ”mycket” eller ”ganska vanligt” skiljs från dem som svarat ”ganska” eller ”mycket ovanligt”. De som inte har någon uppfattning (5%) ingår i kategorin som inte upplever att det är vanligt med skadegörelse.

De demografiska bakgrundsvariabler som utnyttjas i studien är ålder, kön, födelseland (inom/utom Sverige) och familjetyp (ensamstående; ensamstående förälder; sambo med respektive utan barn). Ekonomin har en central roll som indikator på levnadsnivå och välfärd. Tidigare studier har visat att problem inom olika välfärdsområden tydligt hänger samman och att brist på ekonomiska resurser intar en central ställning (Erikson & Tåhlin 1984:370; Fritzell & Lundberg 2000). Som indikator på bristande ekonomiska resurser har vi använt frågan ”Har det under de senaste 12 månaderna hänt att du haft svårigheter med att klara de

¹ Med stadsregion avses kommuner med mer än 90 000 invånare inom 30 km radie från kommuncentrum. Som storstad räknas de områden som ligger i anslutning till Stockholm/Södertälje, Göteborg och Malmö/Lund/Trelleborg.

löpande utgifterna för mat, hyra räkningar m.m?"² Att erfara en ekonomisk situation där man inte förmår att betala de grundläggande hushållsutgifterna är en indikator som i svensk levnadsnivåforskning visat sig ha klara samband med andra ofärdsproblem.

ULF intervjuerna innehåller också frågor om respondenternas boendeförhållanden och bostadsområde. Variabeln hustyp skiljer på boende i villa/radhus och boende i flerfamiljshus. Denna överensstämmer oftast med områdets dominerande bebyggelsetyp eftersom de områden vi studerar är relativt homogena i detta avseende (se nedan). Besittningsform skiljer på dem som äger respektive hyr sin bostad. Ägande är en resurstillgång och markerar ofta ett senare steg i en boendekarriär (Bråmås 2006:49). ULF innehåller även frågor "om hur det är här i området där du bor. När vi ställer frågor om bostadsområde så menar vi det som du själv betraktar som den närmaste omgivningen. (Det kan vara ett kvarter, en stadsdel, en förort, en mindre ort eller något annat)". Vi har skapat ett index utifrån följande frågor; a) *Skyddar du/ni bostaden genom att be grannar eller några andra att hålla uppsikt eller se till den om du reser bort några dagar?* b) *Finns det någon här i området som du brukar utbyta små tjänster med, t ex blombvattning eller lån av småsaker?* c) *Är det vanligt här i området att grannar pratar med varandra när man möts?* Dessa är kodade 0-2 efter grad av grannkontakt och har summerats till ett index med värden mellan 0-6 (Cronbach's alpha = 0.62.) som delats in i tre kategorier (hög,medel,låg).³ Ett liknande index har av Wikström et al (1997:15) använts som indikator på "lokala sociala nätverk", vilka antas vara viktiga för socialt kapital (Putnam 2001; Sampson, Morenoff & Gannon-Rowley 2002).

Intervjufrågorna om boendeförhållanden kan i strikt mening inte utnyttjas för att beskriva oberoende områdesförhållanden – till detta kommer vi istället att utnyttja SAMS-data. Det är dock inte ovanligt att man i litteraturen utnyttjar respondenternas information om sitt område för att på ett approximativt sätt beskriva skillnader mellan olika områden (se t ex Wikström 1991). De intervjuades information om sitt bostadsområde kan framför allt användas för att beskriva mer kvalitativa förhållanden som är svåra att belysa med den typ av registeruppgifter som gäller för hela bostadsområdet. Eftersom vi har få intervjuade individer i de områden som

² Eftersom frågan om ekonomisk kris inte är ställd till de 16 och 17 åringar som bor med sina föräldrar är antalet observationer här något färre.

³ Svarsalternativen "ja alltid (a)/ja flera personer (b)/ja mycket vanligt (c)" har tilldelats värde 2, "ibland (a)/en person (b)/ganska vanligt eller ingen åsikt (c)" värde 1 och "Nej (a)/Nej (b)/Nej ganska respektive mycket ovanligt (c)" värde 0. De individer som erhållit värde 0-2 anses ha låg grannkontakt, de med värden 3-4 klassas som medelgod och de med värde 5-6 anses slutligen ha god grannkontakt.

är representerade i undersökningen saknar vi möjlighet att aggregera intervjudata till områdesnivå (se vidare nedan).

Områdesdata: SAMS

SAMS områdesindelning

De områdesdata vi haft möjlighet att koppla till ULF materialet bygger på den s k SAMS indelningen. SAMS står för Small Areas for Market Statistics och är en rikstäckande indelning av områden som SCB skapade 1994 i samarbete med kommunerna. Antalet SAMS områden är totalt 9208 i hela landet. Indelningen bygger på delområden i större kommuner och valdistrikt i mindre kommuner. Kriterierna för att skapa områdena var att de i områden med bostäder skulle innehålla i genomsnitt 1000 invånare. Om det var fråga om sammanhållna bostadsområden kunde de dock gärna ha betydligt fler invånare än så. Områdena skulle vidare vara homogena i fråga om bebyggelse typ och bebyggelsens ålder. SAMS områdena överensstämmer väl med bostadsområden, det vill säga områden indelade efter hustyp och tydliga avgränsningar i miljön. De har också visat sig stämma överens med de boendes egna definition av sitt bostadsområde/grannskap (Andersson 2001:19).⁴ Det finns dock vissa regionala skillnader i hur denna indelning genomförts. Områdena i Stockholm är exempelvis generellt sett större och har fler invånare än i Göteborg och Malmö.

De SAMS data vi lagt på ULF avser 2001. Till varje post (individ) i ULF urvalet har det påförts SAMS data. De områden för vilka vi har data är därför de områden som är representerade genom det riksrepresentativa urvalet av individer i ULF. Det urval personer som ingår i ULF 2000 och 2001 representerar 5076 områden. (Ett enskilt ULF år är ca 3500 områden representerade). I genomsnitt är det 2,3 ULF individer i ett SAMS område. Antalet varierar mellan 1 och 29. I 45 procent av områdena finns endast en ULF individ. SAMS data är oberoende av ULF och gäller områdets hela befolkning. Genom att vi erhållit vårt urval av områden utifrån ett befolkningsbaserat urval av individer har vi en underrepresentation av områden med liten befolkning. Ju mindre befolkning desto lägre sannolikhet att området är representerat i ett befolkningsurval. Detta framgår tydligt av tabell 3.1. Av samtliga SAMS områden har 12 procent mindre än 100 invånare. För de områden som är representerade

⁴ Eva Andersson (2001) har studerat områdesförhållandens betydelse för individers socioekonomiska karriär. Jämte kvantitativa data för SAMS områden i tre mellanstora städer har hon även gjort ett mindre antal intervjuer med boende.

genom ULF-urvalet gäller detta för mindre än 1 procent.⁵ Av de SAMS områden som har mer än 1000 invånare ingår däremot 87 procent (2822 av 3253). I vårt urval av 3 391 SAMS områden, det vill säga de som ligger i stadsregioner, bor det i genomsnitt ca 1500 individer.

Tabell 3.1. SAMS områdenas befolkningsstorlek.

	SAMS totalt	SAMS-ULF	SAMS-STAD ≥ 100 inv
<100 invånare	1149 (12)	31 (1%)	-
100-1000 invånare	4806 (52%)	2223 (44%)	1438 (42%)
>1000 invånare	3253 (35%)	2822 (56%)	1953 (58%)
Medelvärde	970	1418	1542
N	9208	5076	3391

För att kunna relatera individuella utfall till områdesförhållanden är det självfallet avgörande att vi relaterar rätt områdesegenskaper till intervjupersonerna. Ett problem kan här uppstå vid ut- och inflyttningar. SAMS data avser intervjuåret 2001. Intervjufrågorna om utsatthet för brott relaterar till den senaste 12 månaders perioden. För en del av de intervjuade kan frågorna om utsatthet relatera till fel bostadsområde: personer intervjuade under år 2000 kan ha flyttat ut och personer intervjuade under år 2001 kan nyligen ha flyttat in. Av de intervjuade år 2001 har 8,4 procent flyttat in i nuvarande bostad under 2001. Vi vet dock inte när under året de flyttat in och inte heller om eventuell utsatthet skett i det nya eller gamla bostadsområdet. Vi har valt att ta med samtliga i vår analys. Det innebär att vi riskerar underskatta eventuella områdeseffekter. Analyser där vi särskilt ULF årgångarna och också tagit bort dem med inflyttning under 2001 visar dock samma mönster. Det är också så att de allra flesta flyttningar (ca 70 procent) är lokala i betydelsen att de görs inom kommuner och då oftast inom församlingen (Andersson 2000b). Det vi kunnat göra är att jämföra uppgiften om regiontillhörighet i SAMS och ULF. De fall där denna inte stämte överens, sannolikt på grund av flyttning, har exkluderats (i hela ULF rör det sig om 131 fall).

Områdesvariabler

De områdesvariabler vi kunnat koppla till ULF gäller bostadsområdets demografi (befolkningstäthet, dvs antal invånare per kvadratkilometer, åldersstruktur och familjetyp), boendestabilitet och invandring (in- och utflyttningar samt andel nyinflyttade invandrare),

⁵ Till denna diskrepans bidrar även att en del av SAMS områdena är områden för verksamhet/industri och har mycket få eller inga invånare. Det senare är uppenbart en kategori av områden som inte kan komma med i ett befolkningsurval och som också helt saknar relevans för denna studie.

socioekonomiska förhållande (andel sysselsatta, låginkomsttagare och familjer med socialbidrag), befolkningens utbildningsnivå (andel lågutbildade) samt politiska resurser (valdeltagande). En utförligare beskrivning av variablerna ges i tabell 3.2.

Tabell 3.2. Beskrivande statistik för SAMS områden. Andelar i procent om inte annat anges. N=3391.

	Min	Max	Medel	Standard- Avvikelse	Gränsvärden -5% - +5%
<i>Resursindikatorer</i>					
Förvärvsarbetande (20-64 år) ^a	13.3	95.6	76.6	9.8	57.0-86.8
Familjer med socialbidrag under året	0	73.4	4.0	5.8	0-14.1
Låginkomsttagare (inkomstdecil 1) ^b	0	65.1	9.2	5.8	3.2-20.0
Lågutbildade, högst folk/grundskola (25-64 år)	0.4	55.4	19.8	8.2	7.7-33.9
Valdeltagande 2002 ^c	40.0	93.0	77.4	7.4	63.0-87.0
Boendestabilitet; Ut- och inflyttningar under året delat med antalet invånare	0	67.2	9.7	6.0	2.8-19.8
Nyanlända invandrare, invånare 16 år eller äldre som invandrat mindre än 5 år tidigare	0	39.2	2.5	2.8	0.3-7.4
Ensamstående med barn ^d	0	22.9	5.7	3.1	1.9-11.8
<i>Demografi</i>					
Befolkningstäthet ⁶ , antal invånare per km2	2	37673	2944	4487	10-12499
16-24 åringar	2.7	72.1	10.6	4.7	6.2-17.4

^a Som förvärvsarbetande räknas den som haft anställning under november månad alternativt om årslönen är större än ett basbelopp (ca 35 000 kr).

^b Vi har inte uppgift om invånarnas inkomstnivå utan antalet (andelen) familjer i olika inkomstdeciler. Vi kan alltså skilja på områden med hög respektive låg andel låg/höginkomsttagare. Inkomstvariabeln som indelningen baseras på är disponibel inkomst per konsumtionsenhet

^c Valdeltagande – andel röstande av röstberättigade i kommunala valet (för valdistrikt 2002)

^d Andel av hushållen som är ensamstående med barn i åldern 0-17 år. Hushåll är inte detsamma som familj. Det kan finnas två "familjer" i ett hushåll då sambor utan gemensamma barn räknas som två familjer

En jämförelse av max och minimi värden visar på mycket stora skillnader mellan områdena både vad gäller demografiska och socioekonomiska variabler. Vi ser exempelvis att andelen av den vuxna befolkningen som invandrat till Sverige under de senaste fem åren varierar mellan 0 och 39.2 procent, att andelen som förvärvsarbetar varierar mellan 13.3 och 95.6 procent. Dessa skillnader är inte väsentligt mindre än de som återfinns i studier av olika områden i USA (se t ex Wikström & Loeber 2000:1120). Det bör dock påpekas att det i de flesta fall endast rör sig om ett fåtal områden i extremerna. I den sista kolumnen har vi därför

⁶ Variabeln befolkningstäthet visar mycket stor variation. Detta beror delvis på skilda gränsdragningar, för vissa områden ingår kringliggande obebyggda arealer medan andra gränser är snävare dragna. Även om vi begränsat oss till stadsregioner så ingår också områden i tätorternas periferi. Vi vill tacka Jan Amcoff, forskare vid Institutet för Framtidsstudier, för att han tagit fram uppgifter om SAMS områdenas arealer och därigenom möjliggjort en beräkning av befolkningstäthet.

valt att ange gränsvärden för fördelningens svansar, det vill säga de värden som gränsar mot de 5% lägsta respektive högsta värdena. Även inom dessa gränser är dock spridningen stor.⁷ Sammantaget betyder den stora spridningen i områdesegenskaper, i kombination med vetskapen att så gott som samtliga större bostadsområden är representerade, att vi har en god områdesrepresentation i materialet.

Index över resursbrister på områdesnivå

Det finns en tydlig social segregation mellan olika bostadsområden. Utifrån detta bör man också förvänta en samvariation mellan variabler som mäter ett områdes socioekonomiska och etniska sammansättning, boendestabilitet, andel socialbidragstagare etc. Vi finner också tydliga samband mellan de olika resursindikatorer och demografiska förhållanden som ingår i vår studie (tabell 3.3). Starkast samband finns dels inbördes mellan de olika ekonomiska områdesvariablerna, dels mellan dessa och andelen nyanlända invandrare samt valdeltagande ($r > 0.50$). Låg utbildningsnivå har ett förhållandevis tydligt samband med valdeltagande och inkomst. Andelen ensamstående med barn samvarierar med socialbidragstagande men har annars svagare samband än övriga områdesvariabler.

Tabell 3.3. Korrelationsmatris (r) resursindikatorer för bostadsområden (n=3390).

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
(1) Förvärvsarbete	-							
(2) Socialbidrag	-.78	-						
(3) Låginkomsttagare	-.80	.70	-					
(4) Lågutbildade	-.40	.47	.42	-				
(5) Valdeltagande	.70	-.72	-.60	-.55	-			
(6) In- utflyttningar	-.52	.31	.50	-.09	-.34	-		
(7) Nyanlända invandrare	-.71	.78	.71	.21	-.58	.50	-	
(8) Ensamstående med barn	-.21	.45	.21	.27	-.30	.07	.29	-

När vi studerar områdesförhållandens betydelse för utsatthet för stöld och skadegörelsebrott har vi valt att både studera områdesvariablerna var för sig respektive utifrån ett index över områdesresurser. Enligt t ex Blakely & Woodward (2000:373) är det p g a de tydliga inbördes sambanden mellan olika områdesvariabler svårt att beräkna specifika effekter av enskilda områdesförhållanden. För att få ett mer sammanfattande mått som utnyttjar den information vi har om de olika bostadsområdena har vi därför konstruerat ett index. Detta förfarande är också

⁷ Vissa extremvärden förvånar. Det gäller exempelvis andelen 16-24 åringar. Det finns ett fåtal områden med mer än 60 procent 16-24 åringar i befolkningen. Sannolikt rör det sig här om sk studentområden. Ett antagande som stöds av att samma områden har mycket hög andel in- och utflyttning samt en stor andel studerande.

rimligt utifrån studiens teoretiska utgångspunkter. Utifrån ett resursperspektiv är det inte ett enskilt områdesförhållande som ensamt eller ens främst bör anses påverka individuella välfärdsutfall utan en ansamling av olika resursbrister. Enligt socialdesorganisationsteori handlar det, som vi sett ovan, om demografiska förhållanden som *hög andel nyanlända invandrare* och *ensamstående föräldrar*. Båda dessa variabler ingår i vårt index. Vi har utelämnat andelen ungdomar (16-24 år) ur indexet eftersom denna variabel i sig inte uttrycker en resursbrist. Andelen unga används ibland som en indikator på förekomsten av ”potentiella gärningsmän” (se t ex Tseloni 2005a) eller som kontrollvariabel (Dolmén 2002: 50). Vidare är områdets ekonomiska resurser ett grundläggande förhållande, detta mäter vi genom att se till andelen *förvärvsarbetande*, *fattiga* samt *socialbidragstagare* i olika områden. Slutligen anses de sociala resurserna i bostadsområdet spela en viktig roll och här utnyttjar vi information om områdenas *utbildningsnivå*, *politiska deltagande* samt *boendeinstabilitet*.

För analyser av samband mellan områdesförhållanden och utsatthet har vi delat in områdesvariablerna i deciler. Indelningen har gjorts genom jämförelser av de områden som ingår i vårt urval. De tio procent områden med lägst andel familjer med socialbidrag, lägst valdeltagande etc, har fått värde 0, de därpå följande tio procenten värde 1, osv. När vi därefter skapat indexet över resursbrister har vi vänt variablerna där det varit nödvändigt (t ex valdeltagande) så att höga värden uttrycker ansamling av resursbrister (t ex lågt valdeltagande, låg förvärvsfrekvens, hög andel socialbidragstagare). Därefter har dessa summerats. (Cronbach's alpha = 0.83). Genom att de åtta områdesvariablerna var och en tilldelats värdet 0-9 är minimivärdet 0 och maxvärdet 72. Ju högre värde desto resurssvagare är området. Denna summerade variabel har därefter delats in i fem kategorier som urskiljer de två högsta och två lägsta decilerna samt de 60 procent av områdena som ligger närmast genomsnittet.

Analysmetoder

Blakely & Woodward (2000) gör en genomgång av olika typer av problem och felkällor som forskaren ställs inför i flernivåanalyser. Det handlar t ex om otillräcklig variation i områdesdata, systematiska bortfall av individer i vissa områden samt av hela områden, skensamband som inträffar såväl mellan variabler på en och samma nivå som mellan olika datanivåer, för liten exponeringstid för att områdeseffekter ska vara rimliga att mäta, ett starkt inbördes samband (multicollinearitet) mellan variabler på områdesnivå som försvårar analys av enskilda förhållandens betydelse. I en traditionell regressionsmodell löper man dessutom

risken att underskatta standardfelet för de ekologiska variablerna som därmed felaktigt kan framstå som signifikanta (Blakely & Woodward 2000; Leyland & Groenewegen 2003). I föreliggande studie har vi ändå valt att inte använda oss av hierarkiska modeller som tar hänsyn till sistnämnda förhållande. Detta då våra data, med utgångspunkt i ett individbaserat populationsurval, har mycket få individer i de representerade områdena. Vilket betyder att problemet med klustrade observationer blir mindre. Vår analys startar med enkla bivariata beskrivningar. Givet de beroende variablerna binära utfall har vi i de avslutande multivariata analyserna valt att använda logistiska regressionsmodeller.

4. Resultat

Resultatdelen är indelad i tre avsnitt. I det första studeras hur utsatthet för stöld- och skadegörelsebrott samvarierar med områdesvariablerna. Vi studerar även hur utsattheten varierar efter det index som ger ett sammanfattande mått på ett bostadsområdes resurser. Hur ser skillnaderna i utsatthetsnivå ut mellan resurssvaga och resursstarka områden? I det andra avsnittet tar vi även med individ- och hushållsförhållanden. Är resurssvaga hushåll mer utsatta oavsett var de bor? I analysens avslutande del använder vi logistisk regression för att analysera betydelsen av områdesförhållanden efter kontroll för individ och hushållsegenskaper. Här inkluderar vi också intervjufrågorna om typ av bostad och om hur det är i bostadsområdet.

4.1 Utsatthet för brott efter områdets sammansättning

Av de intervjuade som bor i stadsregioner är det omkring 2 procent som under senaste året utsatts för bostadsinbrott, 5 procent för inbrott i garage, källare eller annat förrådsutrymme, 10 procent för cykelstöld, 12 procent för bilrelaterade brott och 15 procent upplever att det är ganska eller mycket vanligt med skadegörelse i bostadsområdet. I tabell 4.1 redovisas de binära sambanden (*gamma*) mellan områdesvariablerna (indelade i deciler) och utsatthet för olika former av egendomsbrott samt förekomst av skadegörelse i området. De är alltså de enkla sambanden, utan kontroll för sammansättning, som presenteras. Resultaten är överlag de förväntade. Ju större inslag av resursbrister i ett område desto större är utsattheten för stöld och skadegörelse. Sambanden är tydligast för skadegörelse i området respektive källarinbrott, två brottstyper som tydligt kan kopplas till bostadsområdet. Bostadsinbrott är förhållandevis ovanliga och uppvisar i princip inga signifikanta samband med områdesförhållanden. För de bilrelaterade brotten är sambanden också svaga. Först vid kontroll för tillgång till bil finner vi

några signifikanta samband överhuvudtaget. (Eftersom tillgång till bil är en förutsättning för att kunna drabbas och samtidigt samvarierar med hur resurssvagt ett område är).

Jämför vi sambanden mellan de olika resursindikatorerna och utsatthet framgår det att boende i områden med hög andel hushåll som uppburit socialbidrag, som har få förvärvsarbete eller lågt valdeltagande uppvisar en högre utsatthet. Detsamma gäller ett områdes boendestabilitet, ju fler in- och utflyttningar och ju högre andel nyinflyttade invandrare ett bostadsområde har desto högre är utsattheten. För andelen ensamstående föräldrar respektive andelen lågutbildade i bostadsområdet är dock samvariationen i det närmaste obefintlig.

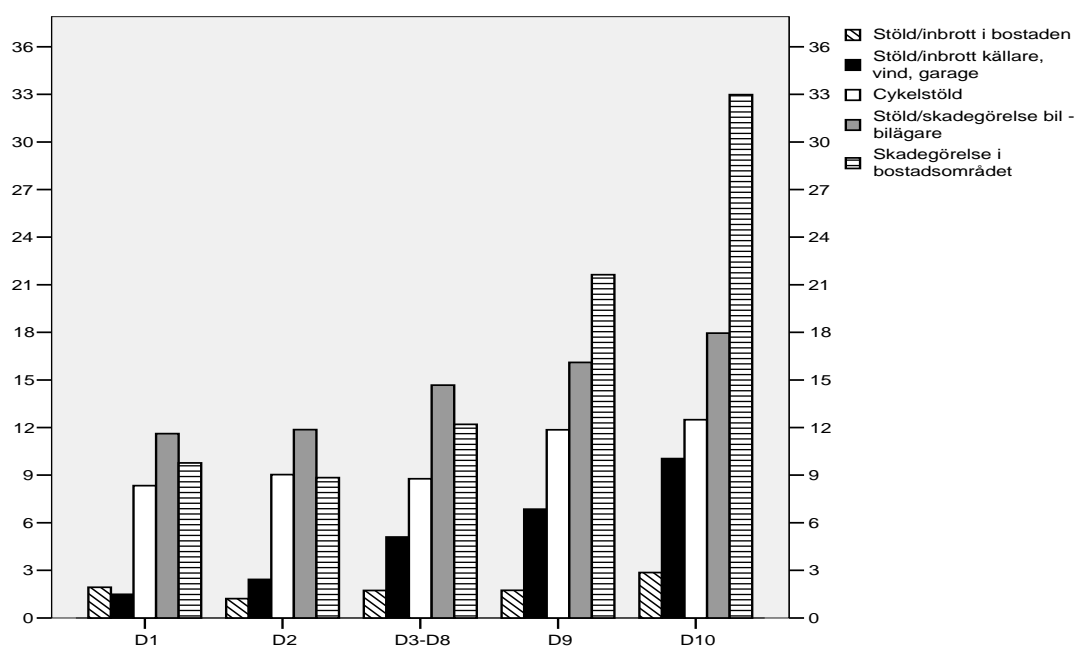
Tabell 4.1. Binära samband (gamma) mellan resursindikatorer på områdesnivå (indelade i deciler) och individers utsatthet för stöld- eller skadegörelse i bostad, källare/garage, av cykel/moped, av bil/ur bil respektive skadegörelse i bostadsområdet. N=7937.

Områdesvariabler	Bostad	Källare	Cykel	Bil (alla)	Bil (ägare)	Skadegörelse i området
Förvärvsarbete	ns	-.10	-.16	ns	-.08	-.30
Socialbidrag	ns	.10	.13	ns	.09	.34
Låginkomsttagare	ns	.08	.08	-.06	Ns	.25
Lågutbildade	ns	ns	-.07	ns	Ns	.10
Valdeltagande	ns	-.08	-.09	ns	-.09	-.29
In- utflyttningar	ns	.09	.07	ns	.09	.25
Nyanlända invandrare	ns	.11	.11	ns	.14	.35
Ensamstående med barn	.04	ns	ns	ns	Ns	.18
Resursbristindex	ns	.10	.12	ns	.12	.39
N	7936	7936	7937	7937	6226	7837

De som bor på landsbygden respektive i områden med mindre än 100 invånare (24 personer) ingår ej. Alla samband är signifikanta ($p < .01$) om inte annat anges.

Hur stora är då skillnaderna mellan de områden som uppvisar en ansamling med resursbrister och övriga? I figur 4.1 redovisas utsatthetsnivåer mellan olika typer av områden indelade efter sociala och ekonomiska resursbrister. Skillnaderna är påtagliga för framförallt stöld i källare/garage respektive skadegörelse i området. Andelen utsatta för inbrott i förrådsutrymme är t ex fyra gånger högre i de tio procent områden som har högst ansamling av resursbrister jämfört med de med minst resursbrister. Medan var tredje person upplever att området har problem med skadegörelse i de resurssvagaste områdena gäller motsvarande var tionde i resursstarka områden. Skillnaderna i utsatthet för cykel- respektive bilstöld (de som inte har tillgång till bil är exkluderade) är inte lika stora men följer samma mönster. Bostadsinbrotten uppvisar en låg och tämligen likartad nivå i alla områdeskategorier.

En fråga som infinner sig är om den tydliga överrisk som områden med många fattiga, arbetslösa, nyinflyttade invandrare etc har, betyder att individer som själva är fattiga, utlandsfödda etc. är mer utsatta för brott oavsett var de bor? Är den höga utsattheten kopplad just till de individuella förhållandena eller kan vi se att även individer som framstår som mer resursstarka kommer vara mer utsatta när de bor i resurssvaga områden? Ytterligare en fråga, som t ex påtalats av Lupton (2003), är i vilken mån det kan påvisas att olika befolkningsgrupper påverkas på skilda sätt av att bo i ett och samma område. Kan det exempelvis vara så som förväntas utifrån ett tillfälles/rutinaktivitetsperspektiv att det framför allt är de individer som framstår som resursstarka, t ex de med god ekonomi, som blir utsatta för stöldbrott när de väl bor i resurssvaga områden, då de i större utsträckning innehar ”lämpliga objekt” (se t ex Hope 2001; Larsson 2006)? I nästa avsnitt får vi ett första svar på dessa frågor.

Figur 4.1. Andel utsatta för bostads-, fordonsrelaterade egendomsbrott och skadegörelse i bostadsområdet efter resursbristindex. N=6226-7937.

4.2 Utsatthet efter resursbrister i området och individuella riskförhållanden

De skillnader som vi hittills observerat återspeglar även skillnader mellan områdena beträffande *de intervjuades*, hushållstyp, födelseland, ekonomiska resurser etc., faktorer som på individnivå har samband med utsatthetsrisk. Det föreligger alltså en selektion av individer till olika områden som det bör tas hänsyn till. I tabell 4.2 och 4.3 redovisar vi dels hur utsattheten för bostadsrelaterade egendomsbrott (det vill säga en sammanslagning av bostads- och källarinbrott) och skadegörelse i området skiljer sig mellan olika befolkningsgrupper givet att de bor i samma typ av område.⁸ Dels hur en och samma grupps utsatthet ser ut i områden som skiljer sig åt i resurstillgång. Det första som kan konstateras är dock att det finns en tydlig selektion i boendet, det vill säga resurssvaga individer är klart överrepresenterade i resurssvaga områden och lika tydligt underrepresenterade i de resursstarkaste bostadsområdena. Exempelvis bor 35 procent av de utlandsfödda i de mest resurssvaga områdena mot 9 procent av de svenskfödda. Av dem som har upplevt ekonomiska svårigheter under året bor 4 procent i de mest resursstarka områdena och 23 procent i de mest resurssvaga.

När man studerar de radvisa fördelningarna i tabellerna 4.2-4.3 framgår det att såväl svensk- som utrikesfödda, respektive hushåll med och utan ekonomiska svårigheter, påverkas tämligen likartat av områdets karaktär. För samtliga grupper är utsattheten för egendomsbrott väsentligt lägre när de lever i de områden som har lägst andelar boende med resursbrister. I princip gäller att ju högre värden ett område har i vårt resursbristindex, desto större andel utsatta oavsett vilken grupp man tillhör. Skillnaderna mellan ytterligheterna måste betraktas som stora (decil 1 jämfört med decil 10). En svenskfödd individ, eller en individ som inte upplevt ekonomiska svårigheter under året, löper t ex mer än tre gånger högre risk att utsättas för ett bostadsrelaterat egendomsbrott respektive att ange att det är vanligt med skadegörelse i sitt bostadsområde, om denne är bosatt i de ”sämsta” jämfört med de ”bästa” områdena. För en utrikesfödd person handlar det om motsvarande överrisk när det gäller upplevelsen av skadegörelse. Bland de fåtal utrikesfödda som lever i de 10 procent resursstarkaste områdena var det ingen som uppgav att de utsatts för ett bostadsrelaterat stöldbrott under det senaste året.⁹

⁸ I tabellerna 6-7 i tabellbilagan finns motsvarande fördelningar för stöld- och skadegörelse av bil respektive cykel.

⁹ Vi vill påminna läsaren om att indelningen av områdesvariabler har gjorts utifrån jämförelser av områden. Att fler av de intervjuade bor i resurssvaga områden beror på att dessa områden har fler invånare, bland annat beroende på att de i större utsträckning innehåller flerfamiljshus.

Tabell 4.2. Andelen utsatta för bostadsrelaterade stöld och skadegörelsebrott efter resursbristindex för bostadsområden (SAMS) och individ/hushållsegenskaper (ULF). Antal observationer (n) i parantes.

		D1	D2	D3-8	D9	D10	Total
<i>Födelseland</i>							
	Sverige	3.4	3.3	6.7	7.6	11.2	6.5
	(n)	(626)	(694)	(4261)	(735)	(632)	(6948)
	Annat land	0.0	6.3	5.9	12.8	13.6	9.2
	(n)	(46)	(48)	(424)	(125)	(345)	(988)
<i>Ekonomiska svårigheter</i>							
	Nej	2.9	3.3	6.4	7.0	11.2	6.3
	(n)	(588)	(658)	(3947)	(674)	(688)	(6555)
	Ja	6.8	4.8	8.8	16.8	14.5	11.0
	(n)	(44)	(42)	(555)	(143)	(235)	(1019)

Tabell 4.3. Andelen som uppger att skadegörelse i området är vanligt efter resursbristindex för bostadsområden (SAMS) och individ/hushållsegenskaper (ULF). Antal observationer (n) i parantes.

		D1	D2	D3-8	D9	D10	Total
<i>Födelseland</i>							
	Sverige	9.5	8.9	11.9	21.5	31.2	14.2
	(n)	(619)	(687)	(4212)	(724)	(622)	(6864)
	Annat land	13.0	8.3	15.1	22.1	36.1	22.8
	(n)	(46)	(48)	(417)	(122)	(335)	(968)
<i>Ekonomiska svårigheter</i>							
	Nej	9.0	8.7	11.8	19.1	28.8	13.8
	(n)	(587)	(657)	(3942)	(674)	(688)	(6548)
	Ja	18.2	9.5	15.0	29.6	43.2	23.4
	(n)	(44)	(42)	(553)	(142)	(234)	(1015)

Det andra sättet att studera tabellerna 4.2-4.3 är att fokusera på de kolumnvisa fördelningarna, det vill säga utsatthet i samma typ av områden för grupper med olika individegenskaper. Då man ser till den totala utsattheten för respektive grupp framgår att såväl utlandsfödda som de med ekonomiska svårigheter är mer utsatta för egendomsbrott respektive oftare upplever att det är vanligt med skadegörelse i bostadsområdet. Exempelvis är det 11.0 procent av dem med ekonomiska problem som utsatts för bostadsrelaterade stöldbrott jämfört med 6.3 procent av övriga. Skillnaderna ser emellertid olika ut i de olika områdestyperna. Utlandsfödda som inte bor i de mest resurssvaga områdena har en utsatthetsnivå som är i nivå med de svenskföddas. De individer som har ekonomiska problem är dock mer utsatta oavsett hur resursstarkt området de bor i är. När det gäller upplevelse av skadegörelse i bostadsområdet rapporterar de utlandsfödda, med något undantag, en något högre utsatthet oavsett områdestyp. Men även här är skillnaderna med avseende på ekonomiska svårigheter mer

påtagliga. Tabellerna 4.2-4.3 indikerar således att områdesförhållanden har betydelse oavsett individ- och hushållsförhållanden.

I tabellbilagan (tabellerna 6-7) redovisas på motsvarande sätt utsattheten för fordonsrelaterade stöld- och skadegörelsebrott. Det generella mönstret är att utsattheten för fordonsrelaterade stöld- och skadegörelsebrott är något högre för såväl utlandsfödda som personer med ekonomiska problem. Men skillnaderna med avseende på var man bor är väsentligt mindre.

Hittills har vi sett att skillnader i utsatthet mellan olika grupper indelade efter födelseland och förekomst av ekonomiska svårigheter åtminstone delvis förklaras av skillnader i var man bor. De indikatorer på områdesförhållanden vi fram till nu utnyttjat har fördelen att vara oberoende av de personer vi studerar. Samtidigt finns det många intressanta områdesförhållanden som vi inte lyckas fånga med hjälp av dessa variabler. Det handlar om andra objektiva förhållanden, som områdets geografiska läge, antal invånare eller andel ungdomar i bostadsområdet, men också om mer subjektiva förhållanden som uttrycker hur människor uppfattar sitt bostadsområde. Socialt kapital och tillit har i litteraturen setts som viktiga förklaringar till skillnader i brottslighet mellan olika områden (Putnam 2001; Sampson et al 2002). I undersökningarna av levnadsförhållanden har vi viss sådan information: frågorna om i vilken utsträckning invånarna i bostadsområden har kontakt med varandra och om de tar hjälp av grannar i olika frågor (Wikström et al 1997:15). Hitintills har vi inte heller tagit hänsyn till andra individ- och hushållsförhållanden av betydelse för risken att utsättas för egendomsbrott, t ex ålder, kön och familjetyp. Vi går därför vidare med analysens tredje och sista steg där vi studerar individens utsatthet för egendomsbrott med hjälp av regressionsmodeller som tillåter oss att ta hänsyn till såväl olika områdes- som individförhållanden. Den fråga vi ställer till materialet är vilken betydelse ansamlingen av resursbrister på områdesnivå har när vi tar hänsyn till olika individegenskaper respektive andra områdesförhållanden.

4.3. Utsatthet och områdesförhållanden – en närmare analys

I tabell 4.4 redovisar vi risken (uttryckt som oddskvoter) för att ha blivit utsatt för bostadsrelaterade egendomsbrott respektive upplevelsen av skadegörelse i bostadsområdet. I modell 1 framgår skillnader i risk utan kontroll för individ- och boendevariabler. För både de bostadsrelaterade egendomsbrotten och skadegörelse är skillnaderna i utsatthetsrisk stora. I jämförelse med dem som bor i de 10 procent resursstarkaste områdena är utsatthetsrisken för dem som bor i ett genomsnittligt område (dvs decil 3-8) omkring dubbelt så stor (2.09), och i

de 10 procent mest resurssvaga områdena drygt tre gånger högre. Bland de demografiska förhållandena är inte oväntat befolkningstäthet av betydelse, ju fler invånare per kvadratkilometer desto högre är risken för utsatthet. Andelen unga har dock ingen signifikant effekt.

I modell 2 tas även individ- och boendevariabler med i analysen. Skillnaderna i utsatthetsrisk efter områdesresurser minskar då tydligt. Samtidigt är det påtagligt hur liten betydelse individvariablerna har för de bostadsrelaterade stöldbrotten respektive skadegörelse i området. Den enda individvariabel som har signifikant effekt för båda utfallen är förekomsten av ekonomiska problem. När det gäller de boenderelaterade frågorna framgår att utsatthetsrisken är större för boende i flerfamiljshus. Ett förhållande som är förväntat mot bakgrund av att den fysiska miljön spelar en viktig roll för tillfällesstrukturen (Felson 1994; Wikström et al 1997; Dolmén 2002). Vidare har de som inte äger sitt boende (oavsett hustyp) en tydligt högre utsatthetsrisk. Den variabeln som mäter ”de lokala sociala nätverken” har däremot inga signifikanta effekter.

Om vi återgår till de av individen oberoende områdesförhållandena ser vi i modell 2 att det kvarstår signifikanta effekter efter kontroll för individ- och boendevariabler. För resursbristindexet tar sig detta uttryck i en omkring dubbelt så hög risk för de individer som bor i de resurssvagaste jämfört med dem som bor i de resursstarkaste områdena.

När det gäller de fordonsrelaterade brottstyperna saknar områdets resurser betydelse för cykelstöld (tabell 8 i bilagan). Vi kan se en regional effekt där boende i Malmö respektive övriga städer löper en högre risk jämfört med dem som bor i Stockholm. Vidare är det uppenbart att individvariablerna spelar stor roll för cykelstölderna (modell 2). Såväl ungdomar som barnfamiljer har tydliga överrisker (vilket är naturligt då de sannolikt i större utsträckning äger cyklar). För stöld eller skadegörelse av bil gäller att varken ansamling av resursbrister i bostadsområdet eller någon av de andra områdesvariablerna leder till högre utsatthetsrisker när individ- och boendevariabler tagits i beaktande (modell 2). Det är istället boendeförhållanden (hyreskontrakt och flerfamiljshus) respektive ålder som urskiljer individer med högre risker. Även för de fordonsrelaterade brottstyperna har hushåll med ekonomiska svårigheter en högre utsatthetsrisk.

Tabell 4.4. Utsatthet för bostadsrelaterade stöld- och skadegörelsebrott respektive skadegörelse i området. Relativa skillnader (oddskvoter) efter områdes- och individförhållanden.

	Bostadsrelaterade egendomsbrott		Skadegörelse i området	
	Modell 1	Modell 2	Modell 1	Modell 2
<i>Områdesvariabler (SAMS)</i>				
Resursbristindex (ref: decil 1)	***	†	***	***
Decil 2	1.11	1.05	0.89	0.86
Decil 3-8	2.09**	1.55†	1.16	0.92
Decil 9	2.54***	1.65†	1.84***	1.27
Decil 10	3.34***	2.01**	2.95***	1.94***
Andel 16-24 åringar (ref: kvintil 1) ^A	Ns	Ns	Ns	Ns
Kvintil 2	1.07	1.02	1.28†	1.26†
Kvintil 3	1.14	1.13	1.29*	1.31*
Kvintil 4	0.98	0.91	1.38**	1.34*
Kvintil 5	1.01	0.88	1.39**	1.31†
Antal invånare per km2 (ref: kvintil 1) ^A	***	Ns	***	***
Kvintil 2	1.56*	1.36	2.76***	2.52***
Kvintil 3	1.91**	1.57*	2.54***	2.19***
Kvintil 4	2.24***	1.54†	3.24***	2.47***
Kvintil 5	2.76***	1.60*	4.00***	2.63***
<i>Boendeveriabler (ULF)</i>				
Region (ref: Stockholm)	Ns	Ns	***	***
Göteborg	1.32†	1.28	1.19	1.15
Malmö	1.05	1.07	0.79†	0.79†
Andra städer	1.05	1.03	0.76***	0.73***
Hustyp (ref: villa/radhus)		**		**
Flerfamiljshus		1.49**		1.36**
Besittningsform (ref: äger)		***		***
Hyr		1.78***		1.65***
Grannkontakt (ref: hög)		Ns		Ns
Medel		0.85		1.04
Låg		0.95		1.10
<i>Individvariabler (ULF)</i>				
Kön (ref: kvinna)		Ns		Ns
Man		1.14		0.96
Ålder (ref: 45-64 år)		†		Ns
16-29 år		1.12		1.06
30-44 år		1.13		1.10
65-84 år		0.74†		1.11
Födelseland (ref: Sverige)		Ns		Ns
Annat land		1.03		1.04
Familjetyp (ref: sambo med barn)		Ns		Ns
Ensamstående		0.83		0.90
Ensamstående med barn		0.88		1.03
Sambo		0.94		1.02
Ekonomiska svårigheter (ref: nej)		†		***
Ja		1.25†		1.36***
<i>Konstant</i>	0.026	0.020	0.038	0.039
<i>-2Log Likelihood</i>	3666.045	3580.023	5928.717	5830.048
N	7487	7487	7485	7485

*** p<.001 ** p<.01 *p<.05 † p<.10

^A Variablerna andel 16-24 åringar respektive antal invånare per km2 har båda värde 1-5 efter en indelning som skiljer ut de 20% områden med lägst andel/antal, de 20% nästkommande osv.

Vi har även undersökt om det föreligger interaktionseffekter mellan variabler på individ- och områdesnivå. Vi har prövat interaktionen mellan resursbristindex och ekonomiska svårigheter, dvs kombinationen av dessa variabler, för bostadsrelaterade brott och skadegörelse i området. På samma sätt har vi gjort med resursbristindex och hustyp respektive besittningsform. Endast i ett fall ger interaktionstermen en signifikant förbättring av modellen, nämligen resursbristindex och besittningsform i en modell med skadegörelse i området som beroende variabel. Vi har därför valt att enbart redovisa denna (tabell 4.5).¹⁰ Vad resultatet visar är att bostadsområdets resurser här spelar roll för dem som bor i hyresbostäder: Tydliga överrisker för skadegörelse i bostadsområdet föreligger endast för dem som hyr sin bostad *och* bor i resurssvaga områden.

Tabell 4.5. Skadegörelse i området. Interaktionseffekt av resursindex för bostadsområden och besittningsform. Oddskvoter med dem som äger och bor i områden som tillhör decil 1 som referenskategori.

		D1	D2	D3-D8	D9	D10
<i>Besittningsform</i>	Äger	1	0.95	0.98	0.99	1.37
	Hyr	1.69	0.72	1.38 [†]	2.25***	3.44***

*** p<.001 † p<.10

¹⁰ Interaktionen har prövats med log-likelihood ratio test där resultaten i modell 2 jämförts med resultaten från samma modell men med interaktionstermen som prediktor. Själva prövningen består i ett chi-2 test av skillnaden i -2LL modellerna emellan. Modell 2 i tabell 4.4 har alltså jämförts med en modell som även rymmer interaktionstermen i tabell 4.5: -2LL=5816.34, chi2=13.70, df=4, p<0.01.

5. Avslutande diskussion

En av målsättningarna med föreliggande studie var att öka kunskapen om grannskapseffekter, det vill säga effekter på individens välfärd som inte har sin grund i individens egenskaper utan i dennes bostadsområde. I diskussionen om utsatta bostadsområden lyfts ofta vissa särskilt problemtyngda områden i städernas förortsområden fram. Det vi gjort i denna studie är att vi särskilt områden i stadsregioner efter ansamling av resursbrister. Det handlar om förhållanden som stor in- och utflyttning, hög andel socialbidragstagare, låginkomsttagare, ensamstående föräldrar, nyanlända invandrare, lågutbildade, låg andel förvärvsarbete och ett lågt valdeltagande. Att det finns tydliga skillnader i utsatthetsnivåer mellan olika samhällsgrupper och bostadsområden är väl känt. Vad som framstår som mindre klart är i vilken mån skillnaderna i utsatthet kan hänföras till områdesförhållanden respektive individ och boendeförhållanden. Finns orsaker till skillnader på gruppnivå – mellan exempelvis svensk och utrikes födda, dem med ekonomiska svårigheter och övriga – i området som sådant? Bidrar och förstärker segregeringen skillnaderna i utsatthetsrisk mellan olika grupper i samhället?

Den internationella forskningen förklarar oftast skillnader i utsatthet med att olika gruppers tillgång på stöldbegärliga föremål och förmåga att bevaka dem skiljer sig åt. Förutom dessa förhållanden antas också utsattheten påverkas av problemnivån i det bostadsområde man lever i. Det är framför allt det senare som står i fokus för samhällsdebatten idag. Det finns en stark oro att situationen i de mest resurssvaga områdena i Sverige påverkar de boendes levnadsförhållanden på ett negativt sätt. En omfattande utsatthet för brott och en därtill kopplad otrygghet får i samhällsdebatten inte sällan utgöra sinnebilden för den resurssvaga förorten. Vad visar då vår studie?

Resursbrister på områdesnivå ökar utsatthetsrisken för individen

Till att börja med har vi kunnat bekräfta bilden av stora sociala skillnader mellan olika bostadsområden. Andelen som saknar sysselsättning, är nyinflyttade invandrare eller inte deltar i politiska val skiljer sig mycket tydligt åt. När vi väger samman dessa förhållanden i ett index framgår att ju större inslag av resursbrister i ett område desto större är utsattheten för stöld och skadegörelse. Detta oavsett vilken samhällsgrupp man själv tillhör. Sambanden är tydligast för källarinbrott respektive upplevelsen att det är vanligt med skadegörelse i

området. Kvarstår de skillnader som påvisats när vi tar hänsyn till andra förhållanden på områdes- och individnivå?

Vi vet från tidigare forskning att det finns en rad andra förhållanden som påverkar skillnader i utsatthet. Det handlar exempelvis om andel ungdomar och antal boende i området. Den fysiska miljön är självfallet av stor betydelse, vidare antas de sociala relationerna i området spela roll. Slutligen har vi individuella egenskaper som ålder, kön, etnicitet och familjetyp att ta hänsyn till. Våra resultat ger stöd för såväl socialdesorganisations teori, vilken fokuserar på områdesförhållanden, som rutinaktivitetsteori, med fokus på tillfällesstruktur och individförhållanden. Vår analys visar också att olika förhållanden spelar roll för olika typer av egendomsbrott (se även Dolmén 2002). Skillnader i utsatthet för cykelstöld hänger främst samman med individens ålder och familjetyp, faktorer som är relaterade till hushållets tillgång till stölbegärliga objekt. Risken att utsättas för cykelstöld är sålunda högre för ungdomar och barnfamiljer. För bilbrotten finns överrisker bland de yngre och dem som bor i hyreshus. Områdets resursbrister har dock ingen signifikant betydelse för risken att utsättas för fordonsrelaterade egendomsbrott vid kontroll för andra faktorer.

För bostadsrelaterade egendomsbrott och upplevelsen av att det är vanligt med skadegörelse i området framstår, med undantag för ekonomiska problem, individvariablerna som tämligen oviktiga. Demografiska förhållanden som individens födelseland, kön, ålder eller familjetyp spelar inte någon roll givet att man tar hänsyn till var och hur individen bor, respektive hushållets ekonomiska situation. De överrisker som identifierats i tidigare forskning som enbart haft tillgång till data på individnivå (se t ex Estrada & Nilsson 2001; Häll 2004) förklaras således av andra förhållanden. När det gäller ansamling av resursbrister i bostadsområdet finner vi signifikanta skillnader i risk för bostadsrelaterade egendomsbrott först när vi jämför de mest resursstarka med de mest resurssvaga områdena. Denna skillnad finns alltså även efter kontroll för boendeförhållanden. Att hustyp och besittningsform har klar betydelse förvånar inte med tanke på att de bostadsrelaterade egendomsbrotten domineras av inbrott i obebakade förrådsutrymmen och att skadegörelse är relaterat till den fysiska miljön (se även Wikström 1991, 1997). För skadegörelse i bostadsområdet innebär kombinationen av att bo i en hyresbostad i ett resurssvagt område stora överrisker.

Att besittningsform har betydelse, och då just i resurssvaga områden, kan ha att göra med dels social kontroll, dels hushållets resurstillgång. Självförvaltandet av bostaden kan underlätta en

större kontroll av den nära boendemiljön. Vad som i ett sådant perspektiv möjligen förvånar är att vårt mått på "lokala sociala nätverk" (Wikström et al 1997:15) inte visar sig ha någon självständig effekt. Det vill säga de individer som uppger att de bor i ett område med bra kontakt mellan grannar och som dessutom själva umgås och tar hjälp av sina grannar är varken mer eller mindre utsatta än de som har låg grannkontakt. Besittningsform kan även ses som en indikator på resurstillgång. De som hyr sin bostad är de resurssvagaste hushållen (Wikström 1991). Ett förhållande som framstår som betydelsefullt för risken att utsättas för samtliga av de egendomsbrott vi analyserat är förekomsten av ekonomiska svårigheter. Individer med ekonomiska problem tenderar att vara mer utsatta oavsett var de bor eller vilken samhällsgrupp de tillhör. Detta är i linje med det som framträder i brittiska undersökningar (Hope 2001; Tseloni 2005a). Att individer med ekonomiska svårigheter är mer utsatta skulle delvis kunna förklaras utifrån skillnader i möjligheterna att skydda sin egendom. Tillgång till skydd och säkerhet genom lås, larm och ny teknik kräver ekonomiska resurser (Hope 2001). Ett exempel på detta är fördelningen av biltillgrepp i Sverige. Över 90 procent av alla bilar som stjäls i Sverige är tillverkade före 1998 trots att de äldre bilarna endast utgör drygt hälften av den svenska bilparken. Förklaringen är helt enkelt att från och med oktober 1998 måste alla bilar som säljs inom EU ha ett elektroniskt stöldskydd (Brå 2004). Det förefaller sannolikt att de äldre bilarna framförallt ägs av mer resurssvaga hushåll. Eftersom både innehav av försäkring samt inbetalning av självrisk också är en resursfråga är konsekvenserna av egendomsbrott dessutom mer påtagliga för de grupper som lever med snäva ekonomiska marginaler. Ekonomiska resursbrister förstärker således individens utsatthet.

Är det brottsligheten som driver på segregationen?

Efter kontroll för individ- och hushållsfaktorer finner vi alltså att människor i princip har lika stor risk att utsättas för fordonsrelaterade stöldbrott oavsett hur resurstarkt deras bostadsområde är, och att skillnaderna i bostadsrelaterade egendomsbrott mellan olika områden är tydlig först då vi jämför extremerna i områdesindex. Givet den koppling som görs i samhällsdebatten mellan resurssvaga bostadsområden, etnicitet och brott menar vi att detta är ett resultat som väcker en rad intressanta frågor. I den storstadspolitiska propositionen (1997/98:165) görs en tydlig koppling mellan brottslighet och segregation

"Hög brottslighet och otrygghet i ett område följer hand i hand med en ökad omflyttning av invånarna, vilket starkt motverkar eventuella försök att skapa en känsla av delaktighet och social

stabilitet. De som har ekonomiska och andra möjligheter flyttar därifrån och området kommer efterhand att domineras av resurssvaga människor med olika slags sociala problem.” (ibid. s. 22)

Liknande beskrivningar av en neråtgående spiral är vanliga i den internationella forskningslitteraturen (se t ex Wilson 1987; Hope 2001) och det finns all anledning att vara uppmärksam på en sådan negativ utveckling. En fråga som dock bör ställas är om det är just brottslighet som ska pekas ut som den mekanism som ökar segregationen. En individ som flyttar från ett flerfamiljshus beläget i ett av de resurssvagaste bostadsområdena i Sverige, till ett flerfamiljshus i ett genomsnittligt område kommer inte påtagligt minska sin risk för utsatthet för bostads- och fordonsrelaterade egendomsbrott. Vad denne individ dock sannolikt kommer att vinna är att det område han eller hon bosätter sig i har mindre skadegörelse och också i mindre utsträckning kommer förknippas med brottslighet. Bråmå (2006) poängterar just den betydelse områdets ”rykte” har som segregationsskapande mekanism. Ett dåligt rykte leder till att resursstarka individer undviker området och att den nyinflyttning som sker koncentreras till de resurssvaga befolkningsgrupper som inte har något val. I en intressant studie visar också Sampson & Raudenbush (2004) att människors uppfattning av hur mycket brott och skadegörelse det finns i ett bostadsområde delvis styrs av vilka människor som lever där. Med hjälp av enkäter, polisdata samt systematisk observation av bostadsområden kan de visa att koncentration av minoritetsgrupper och fattiga leder till att dessa områden ses som mer brottsbelastade än vad de faktiskt är. I linje med detta visar Rönneling (2004) i sin studie, där hon intervjuat invånare i resurssvaga bostadsområden om de svårigheter de upplever i sin vardag, att utsatthet för brott inte framstår som centralt. De problem de boende själva identifierar handlar främst om ett utanförskap pådrivet av försörjningssvårigheter och en negativ stereotypisering på grund av dels vilka de är (”invandrare”) och var de bor (”invandrartätt område”). En viktig slutsats är därför att stigmatiseringen av fattiga områden som oproportionerligt brottsdrabbade i själva verket kan visa sig utgöra en viktig förklaring till ökad segregation, eller med Sampson & Raudenbush (2004:29) ord:

”Neighborhoods with high concentrations of minority and poor residents are stigmatized by historically correlated and structurally induced problems of crime and disorder/.../Perceptions of disorder thus appear to create a self-confirming structural prophecy whereby all actors are likely to disinvest in or move away from black areas viewed as having high risk for disorder.”

Slutord

Ett för svenska förhållanden viktigt datamaterial för beskrivningar av utsatthet för brott – dess fördelning och utveckling – är SCBs årliga undersökningar om människors välfärd. I denna

studie har vi för första gången till detta material kunnat koppla uppgifter om de bostadsområden de personer som ingår i undersökningen bor i. Våra resultat visar att de skillnader vi i tidigare studier (Estrada & Nilsson 2001) kunnat se mellan olika samhälls- och befolkningsgrupper till viss del kan knytas till skillnader i boendetyper och områdets ansamling av resursbrister. En viktig fråga vi inte kunnat behandla är om vi har en utveckling där skillnaderna mellan olika områden ökat. Under de senaste 20 åren har vi kunnat se en utveckling mot ökade skillnader mellan resursstarka och resurssvaga grupper när det gäller utsatthet för brott (Nilsson & Estrada 2005). Kan en ökad boendesegregation förklara denna utveckling? Idag saknas kunskap om en ökad boendesegregation inneburit ökade skillnader mellan resurssvaga och resursstarka områden även när det gäller utsatthet för brott och om områdeseffekterna, som en konsekvens av ökad koncentration, förändrats. En annan fråga som framstår som viktig är den om andra välfärdsutfall som en konsekvens av resursbrister på områdesnivå. Det gäller även andra brottsrelaterade utfall som våld respektive rädsla och otrygghet.

6. Referenser

- Andersson, R. (2000): "Etnisk och socioekonomisk segregation i Sverige 1990-1998" i SOU 2000:37, *Välfärdens förutsättningar*. Stockholm: Fritzes.
- Andersson, R. (2000b): "Varför flyttar man?" I Integrationsverket, *Hemort Sverige*. Norrköping: Integrationsverket.
- Andersson, E. (2001): *Från Sorgedalen till Glädjehöjden. Omgivningens betydelse för socioekonomisk karriär*. Geografiska regionstudier nr. 44. Kulturgeografiska institutionen, Uppsala universitet.
- Berglind, H. (1974): "Segregationsprocesser i dagens samhälle", i Å. Daun et al (red), *Samhällsförändringar och brottslighet*. Stockholm:Tidens förlag.
- Brå (2004): *Immobilisers – fem alternativ*. Stencil (dnr Ju2003/3386/KRIM).
- Bråmå, Å. (2006): *Studies in the Dynamics of residential segregation*. Uppsala: Department of Social and Economic Geography.
- Brännström, L. (2006): *Phantom of the Neighbourhood. Longitudinal Studies on Area-Based Conditions and Individual Outcomes*. Swedish Institute for Social research, Stockholm University.
- Blakely, T. A. & Woodward, A. J. (2000): "Ecological effects in multi-level studies", *Journal of Epidemiological Community Health*, 54:367-374.
- Buck N. (2001): "Identifying Neighbourhood Effects on Social Exclusion", *Urban Studies*, 38: 2251-2257.
- Ceccato, V. & Haining, R. (2005): "Assessing the geography of vandalism: Evidence from a Swedish city", *Urban Studies*, 42:1637-1656.
- Cohen, L. & Felson, M. 1979. "Social Change and Crime Rate Trends", *American Sociological Review*, 44:588-608.

- Dolmén, L (2002): *Brottslighetens geografi. En analys av brottsligheten i Stockholms län*. Akademisk avhandling, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.
- Estrada, F. & Nilsson, A. (2001). "Brottslighet som välfärdsproblem – Utsatthet för brott och oro för brott 1988-1999", i Bergmark, Å. (red.), *Ofärd i välfärden*. Kommittén välfärdsbokslut, SOU 2001:54. Stockholm: Fritzes.
- Estrada, F. & Nilsson, A. (2004). "Exposure to threatening and violent behaviour among single mothers - the significance of lifestyle, neighbourhood and welfare situation", *British Journal of Criminology*, 44:168-187.
- Elffers, H. (2003): "Analysing neighbourhood influence in criminology", *Statistica Neerlandica*, 57:347-367.
- Erikson, R. & Tåhlin, M. 1984. "Samgång mellan välfärdsproblem", i Erikson, R. & Åberg, R. (red.), *Välfärd i förändring. Levnadsvillkor i Sverige 1968-1981*. Arlöv: Prisma.
- Farrington, D., Sampson, R. J. & Wikström, P. O. (1993): *Integrating individual and ecological aspects of crime*. Brå-report 1993:1. Stockholm: National council for crime prevention.
- Felson, M. (1994): *Crime and everyday life*. London: Pine Forge.
- Fritzell, J. & Lundberg, O. 2000: *Välfärd, ofärd och ojämlikhet*. SOU 2000:41, Delbetänkande från Kommittén Välfärdsbokslut. Stockholm: Fritzes.
- Hindelang, M., Gottfredson, M. & Garofalo, J. (1978). *Victims of Personal Crime: An empirical foundation for a theory of personal victimization*. Cambridge: Ballinger.
- Hope, T. (1996). "Communities, Crime and Inequality in England and Wales", in T. Bennett (ed.), *Preventing crime and disorder*. Cambridge: Cambridge Cropwood Series.
- Hope, T. & Hough, M. (1988), "Area, crime and incivility: A profile from the British Crime Survey", in T. Hope & M. Shaw (eds), *Communities and crime reduction*. London: Home office.
- Hope, T. (2001), "Crime victimisation and inequality in risk society", in R. Matthews & J. Pitts (ed), *Crime, disorder and community safety*, London: Routledge.
- Häll, L. (2004). *Offer för våld och egendomsbrott 1978-2002*. Rapport 104. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- Kölegård-Stjärne, M. (2005): *A matter of context. Social inequalities in incidence of myocardial infarction*. Phd thesis, Centre for Health Equity Studies, Stockholm University.
- Larsson, D. (2006): "Exposure to Property crime as a Consequence of Poverty", *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*. Under publicering.
- Leyland, A.H. & Groenewegen, P.P. (2003): "Multilevel modelling and public health policy", *Scandinavian Journal of Public Health*, 31:267-274.
- Lupton, R. (2003): "'Neighbourhood effects': Can we measure them and does it matter?" CASEpaper 73. London: Centre for analysis of social exclusion.
- Mawby, R. & Walklate, S. (1994). *Critical Victimology*. London : Sage.
- Meier, R. F. & Miethe, T. D. (1993). "Understanding Theories of Criminal Victimization", in M. Tonry (ed.), *Crime and Justice. A Review of Research*, 17:459-497.
- Nilsson, A. (2002). *Fånge i marginalen – uppväxtvillkor, levnadsförhållanden och återfall i brott bland fångar*, Avhandlingsserie nr 8. Stockholm: Stockholms universitet, Kriminologiska institutionen.
- Nilsson, A. & Estrada, F. (2003). "Victimisation, Inequality and Welfare during an Economic Recession. A Study of Self Reported Victimization in Sweden 1988-1999", *British Journal of Criminology*, 43:655-672.
- Nilsson, A. & Estrada, F. (2005): Den ojämlika utsattheten. Utsatthet för brott bland fattiga och rika 1984-2001. Arbetsrapport 2005:8, Institutet för Framtidsstudier.

- Palme, J., Bergmark, Å., Bäckman, O., Estrada, F., Fritzell, J., Lundberg, O. & Szebehely, M (2002). "Welfare Trends in Sweden. Balancing the Books for the 1990's". *Journal of European Social Policy*, 12:329-346.
- Palander, C. (2006): *Områdesbaserad politik för minskad segregation. En studie av den svenska storstadspolitiken*. Geografiska regionstudier nr. 66. Kulturgeografiska institutionen, Uppsala universitet.
- Putnam, R.D. (2001) *Den ensamme bowlaren*. SNS förlag.
- Regeringens proposition 1997/98:165. Utveckling och rättvisa – en politik för storstaden på 2000-talet.
- Rönneling, A. (2004): *Berättelser från en välfärdsstat. Om förståelse av marginalisering*. Akademisk avhandling. Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.
- Sampson, R. J. & Castellano, T. C. (1982), "Economic inequality and personal victimisation", *British Journal of Criminology*, 22:363-385.
- Sampson, R. J. & Wooldredge, J. D. (1987), "Linking the micro- and macro level dimensions of lifestyle-routine activity and opportunity models of predatory victimisation", *Journal of Quantitative Criminology*, 3: 371-393.
- Sampson, R.J. & Groves, W. B. (1989): "Community structure and crime: testing social disorganisation theory", *American Journal of Sociology*, 94:774-802.
- Sampson, R. J., Raudenbush, S. & Earls, F. (1997), "Neighbourhoods and violent crime: A multilevel study of collective efficacy", *Science*, 277: 918-24
- Sampson, R.J., Morenoff, J.D. & Gannon-Rowley, T. (2002). "Assessing Neighborhood Effects: Social Processes and New Directions in Research". *Annual Reviews Sociology*, 28:443-78.
- Sampson, R.J. & Raudenbush, S. (2004), "Seeing disorder: Neighbourhood stigma and the social constructions of broken windows" *Social Psychology Quarterly* 67: 319-342.
- Sampson, R.J., Morenoff, J.D. & Raudenbush, S. (2005), "Social anatomy of racial and ethnic disparities in violence", *American Journal of Public Health*, 95: 224- 232.
- Shaw, C.R. & McKay, H.D. (1942). *Juvenile Delinquency and Urban Areas*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Smith, D.A. & Jarjoura, R.G. (1989). "Household Characteristics, Neighborhood Composition and Victimization risk", *Social Forces*, 68:621-640.
- Socialstyrelsen (2006): *Social rapport 2006*. Stockholm: Socialstyrelsen
- SOU 1998:25. *Tre städer. En storstadspolitik för hela landet*. Fritzes, Stockholm.
- Trickett, A., Osborn, D., Seymour, J. & Pease, K. (1992), "What is different about high crime areas?". *British Journal of Criminology*, 32:81-89.
- Trickett, A., Ellingworth, D., Hope, T. & Pease, K. (1995): "Crime Victimization in the Eighties". *British Journal of Criminology*, 35:343-59.
- Triplett, R., Gainey, R. & Sun, I. (2003): "Institutional strength, social control, and neighbourhood crime rates", *Theoretical Criminology*, 7: 439-467.
- Tseloni, A. (2005a), Multilevel Modelling of the Number of Property Crimes: Household and Area Effects, unpublished paper, may 2005.
- Tseloni, A. (2005b): "Fear of Crime, perceived disorder and property crime: A multivariate analysis at the area level", unpublished paper, july 2005.
- Wikström, P.O. (ed) (1990): *Crime and measures against crime in the city*, Brå-report 1990:5. Stockholm: National council for crime prevention.
- Wikström, P.O. (1991): *Sociala problem brott och trygghet*. Brå-rapport 1991:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Wikström, P.O., Torstensson, M. & Dolmén, L. (1997): *Lokala problem brott och trygghet i Stockholms län. Delrapport 1*. Stockholm: Polishögskolan Forskningsenheten.

- Wikström, P.O. (1998): "Communities and Crime", in M. Tonry (ed), *The Handbook of Crime and Punishment*, 269-301. Oxford: Oxford University press.
- Wikström, P. O. & Loeber, R. (2000): "Do disadvantaged neighbourhoods cause well-adjusted children to become adolescent delinquents? A study of male juvenile serious offending, individual risk and protective factors, and neighbourhood context", *Criminology*, 38: 1109-1142.
- Wilson, W.J. (1987): *The Truly Disadvantaged. The Inner City, the Underclass, and Public Policy*. The University of Chicago Press, Chicago.

Tabellbilaga

Tabell 6. Andelen som uppger utsatthet för cykelstöld enligt resursbristindex för boendeområde (SAMS) samt efter individ/hushållsegenskaper (ULF). Antal observationer (N) i parantes.

ULF-variabler		D1	D2	D3-8	D9	D10	Total
<i>Födelseland</i>							
	Sverige	8.0 (626)	8.6 (694)	8.7 (4261)	11.8 (735)	12.0 (631)	9.3 (6947)
	Annat land	13.0 (46)	14.6 (48)	9.4 (424)	12.0 (125)	13.3 (345)	11.5 (988)
<i>Ekonomiska svårigheter</i>							
	Nej	7.7 (588)	7.8 (658)	7.9 (3947)	10.1 (674)	10.6 (687)	8.4 (6554)
	Ja	15.9 (44)	28.6 (42)	13.5 (555)	19.6 (143)	16.6 (235)	15.8 (1019)

Tabell 7. Andelen som uppger utsatthet för bilstöld (bland dem med tillgång till bil) enligt resursbristindex för boendeområde (SAMS) samt efter individ/hushållsegenskaper (ULF). Antal observationer (N) i parantes.

ULF-variabler		D1	D2	D3-8	D9	D10	Total
<i>Födelseland</i>							
	Sverige	11.4 (596)	12.1 (646)	14.6 (506)	15.3 (504)	17.9 (396)	14.3 (5607)
	Annat land	14.6 (41)	8.9 (45)	15.4 (305)	22.4 (67)	18.0 (161)	16.3 (619)
<i>Ekonomiska svårigheter</i>							
	Nej	10.5 (564)	12.1 (620)	14.2 (3266)	13.9 (475)	16.0 (426)	13.7 (5351)
	Ja	24.3 (37)	13.9 (36)	20.8 (360)	29.4 (68)	22.6 (106)	21.9 (607)

Tabell 8. Utsatthet för cykel- respektive bilstöld. Relativa skillnader (oddskvoter) efter områdes- och individförhållanden (bilstöld avser endast de som har tillgång till bil).

	Cykelstöld		Bilstöld	
	Modell 1	Modell 2	Modell 1	Modell 2
<i>Områdesvariabler (SAMS)</i>				
Resursbristindex (ref: decil 1)	Ns	Ns	Ns	Ns
decil 2	1.26	1.26	1.13	1.10
decil 3-8	1.05	0.98	1.37*	1.18
decil 9	1.16	1.07	1.40 [†]	1.15
decil 10	1.04	0.86	1.46 [†]	1.09
Andel 16-24 åringar (ref: kvintil 1)	***	Ns	Ns	Ns
kvintil 2	1.14	1.06	1.14	1.09
kvintil 3	1.31 [†]	1.22	1.02	1.01
kvintil 4	1.27	1.10	0.96	0.88
kvintil 5	1.80***	1.44*	1.06	0.90
Antal invånare per km2 (ref: kvintil 1)	***	***	**	Ns
kvintil 2	2.14***	2.02***	1.39**	1.32*
kvintil 3	2.33***	2.33***	1.42**	1.33*
kvintil 4	2.67***	2.67***	1.55**	1.33 [†]
kvintil 5	2.97***	2.89***	1.80***	1.29
<i>Boendevariabler (ULF)</i>				
Region (ref: Stockholm)	***	***	**	**
Göteborg	1.44**	1.38*	1.28**	1.25 [†]
Malmö	2.70***	2.69***	0.87	0.89
Andra städer	2.03***	2.14***	0.88	0.88
Hustyp (ref: villa/radhus)		Ns		[†]
Höghus (minst 5 vån)		1.22		1.24 [†]
Besittningsform (ref:äger)		Ns		**
Hyr		1.12		1.31**
Grannkontakt (ref: hög)		Ns		Ns
Medel		1.15		0.80*
Låg		0.97		0.88
<i>Individvariabler (ULF)</i>				
Kön (ref: kvinna)		Ns		Ns
man		1.10		1.13
Ålder (ref: 45-64 år)		***		***
16-29 år		2.02***		1.50***
30-44 år		1.17		1.29**
65-84 år		0.26***		0.43***
Födelseland (ref: Sverige)		Ns		Ns
Annat land		1.01		0.99
Familjetyp (ref: sambo med barn)		***		*
Ensamstående		0.56***		0.95
Ensamstående med barn		0.98		0.54*
Sambo		0.58***		1.12
Ekonomiska svårigheter (ref: nej)		***		***
ja		1.49***		1.48***
Konstant	0.018	0.021	0.090	0.098
-2Log Likelihood	4510.389	4257.625	4836.234	4691.611
N	7486	7486	5912	5912

*** p<.001 ** p<.01 *p<.05 [†]p<.10

Tidigare arbetsrapporter:

- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2000:1- 2005:5**, se www.framtidsstudier.se.
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:7**
Bäckman, Olof, *Welfare States, Social Structure and the Dynamics of Poverty Rates. A comparative study of 16 countries, 1980-2000.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:8**
Nilsson, Anders & Felipe Estrada, *Den ojämlika utsattheten. Utsatthet för brott bland fattiga och rika 1984-2001.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:9**
Esser, Ingrid, *Continued Work or Retirement? Preferred Exit-age in Western European countries?*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:10**
Abramsson, Marianne, *Befolkningsfrågan i press och politik, 1994-2004.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:11**
Duvander, Ann-Zofie, Ferrarini, Tommy & Sara Thalberg, *Swedish parental leave and gender equality. Achievements and reform challenges in a European perspective.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:12**
Jans, Ann-Christin, *Family relations, children and interregional mobility, 1970 to 2000.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:13**
Ström, Sara, *Childbearing and psycho-social work life conditions in Sweden 1991-2000.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:14**
Lundberg, Urban, *A Leap in the Dark. From a Large Actor to a Large Approach: The Joint Committee of the Nordic Social Democratic Labour Movement and the Crisis of the Nordic Model.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:15**
Lindh, Thomas, Malmberg, Bo & Joakim Palme, *Generations at War or Sustainable Social Policy in Aging Societies?*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:16**
Gentile, Michael, *Population Geography Perspectives on the Central Asian Republics.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:17**
Malmberg, Bo, Lindh, Thomas & Max Halvarsson, *Productivity consequences of workforce ageing - Stagnation or a Horndal effect?*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:18**
Olofsson, Jonas, *Stability or change in the Swedish Labour Market Regime?*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:19**
Hong, Ying & Diana Corman, *Women's Return to Work after First Birth in Sweden during 1980-2000.*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:20**
Lindh, Thomas & Bo Malmberg, *Demography and housing demand – What can we learn from residential construction data?*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2005:21**
Amcoff, Jan, *Rural Population Growth in Sweden in the 1990s: Unexpected Reality of Spatial-Statistical Chimera*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2006:1**
Alm, Susanne, *Drivkrafter bakom klassresan –kvantitativa data i fallstudiebelysning*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2006:2**
Duvander, Ann-Zofie, *När är det dags för dagis? En studie om vid vilken ålder barn börjar förskola och föräldrars åsikt om detta*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2006:3**
Johansson, Mats, *Inkomst och ojämlikhet i Sverige 1951-2002*
- **Arbetsrapport/Institutet för Framtidsstudier; 2006:4**
Malmberg, Bo & Eva Andersson, *Health as a factor in regional economic development*